

Droge Europese heide (H4030)

Verkorte naam: Droge heiden

1. Status

Habitatrichtlijn Bijlage I (inwerkingtreding 1994).

2. Kenschets

Beschrijving: Het habitatype betreft struikheibegroeiingen in het laagland en gebergte van Europa. De soortensamenstelling is vrijwel dezelfde als die van habitatype H2310 stuifzandheiden met struikhei, maar de geologische geschiedenis is verschillend. De 'droge Europese heide' van habitatype H4030 komt voor op gronden die op uiteenlopende wijze zijn ontstaan. Het kunnen oude (pleistocene) dekzanden zijn, lemige stuwwallen, grindige rivierterrassen, verdroogd hoogveen en tertiaire zandgronden. Habitatype H2310 heeft betrekking op stuifzandheiden die beperkt zijn tot binnenlandse stuifduinen. De bodems bestaan daar uit duinvaaggronden of vlakvaaggronden. Habitatype H4030 betreft struikheibegroeiingen van alle andere bodemtypen, behalve in de duinen, waar de struikheibegroeiingen vallen onder H2150 duinheiden met struikhei.

Droge heide-begroeiingen op verdroogd hoogveen worden tot het habitatype H7120 herstellende hoogvenen gerekend.

In de stuifzandheiden overheerst doorgaans struikhei (*Calluna vulgaris*). Andere dwergstruiken kunnen ook een belangrijke rol spelen, bijvoorbeeld Gewone dophei (*Erica tetralix*)³¹, blauwe bosbes (*Vaccinium myrtillus*) of rode bosbes (*Vaccinium vitis-idaea*). Andere soorten die algemeen voorkomen zijn fijn schapegras (*Festuca filiformis*) en de mossen heide-klauwtjesmos (*Hypnum jutlandicum*), gewoon gaffeltandmos (*Dicranum scoparium*) en bronsmos (*Pleurozium schreberi*). Struwelen met brem (*Cytisus scoparius*) of gaspeldoorn (*Ulex europaeus*) maken in veel gebieden deel uit van het heidelandschap en worden dan ook bij dit habitatype gerekend.

Plaatselijk komen grasrijke delen voor met grassen zoals ruwe smele (*Deschampsia flexuosa*).

Door grassen of struwelen gedomineerde begroeiingen kunnen afwisselen met de dwergstruikbegroeiingen en daarmee kleinschalige mozaïeken vormen. Indien de grasvelden en struwelen niet domineren, worden ze als deel van het habitatype beschouwd.

Droge heide met dominantie van kraaihei (*Empetrum nigrum*) wordt beschouwd als een eigen habitatype (H2320).

Het is niet nodig binnen het habitatype H4030 subtypen te onderscheiden.

Vegetatietypen:

Goed: Begroeiingen behorend tot de associatie Genista anglicae-Callunetum (20Aa1) of Vaccinio-Callunetum (20Aa2); daarnaast worden rompgemeenschappen met dominantie van grassen of struwelen, zoals RG Cytisus scoparius-[Calluno-Ulicetea] en RG Deschampsia flexuosa-[Calluno-Ulicetea], hiertoe gerekend, in zoverre ze met de genoemde associaties kleinschalige mozaïeken vormen, maar niet domineren.

Zelfstandige vormen van de genoemde rompgemeenschappen behoren niet tot het habitatype, maar kunnen hierin wel omgevormd worden.

Code habitat (sub)type	Code	Vegetatietypen	Representativiteit	Voorwaarde
4030	19RG02	RG Deschampsia flexuosa-[Nardetea/Calluno-Ulicetea]	goed	2
4030	19RG02	RG Deschampsia flexuosa-[Nardetea/Calluno-Ulicetea]	goed	2

³¹ Gewone dophei is de dominante soort van habitatype H4010 (Natte heide). Deze soort kan echter ook in habitatype H4030 een hoge bedekking bereiken, vooral op gronden met een relatief goed waterhoudend vermogen. Dat wil zeggen op zandgronden met veel leem, löss of silt, en op plekken waar struikhei afsterft of is verwijderd door plaggen. De combinatie met struikhei of andere 'droge heidesoorten' wijst in dergelijke situaties op habitatype H4030.

Code habitat (sub)type	Code	Vegetatietypen	Repre- tativiteit	Voor- waarde
4030	19RG02	<i>RG Deschampsia flexuosa- [Nardetea/Calluno-Ulicetea]</i>	goed	2
4030	20AA01A	<i>Genisto anglicae-Callunetum cladonietosum</i>	goed	
4030	20AA01B	<i>Genisto anglicae-Callunetum typicum</i>	goed	
4030	20AA01B	<i>Genisto anglicae-Callunetum typicum</i>	goed	
4030	20AA01C	<i>Genisto anglicae-Callunetum lophozietosum ventricosae</i>	goed	
4030	20AA01D	<i>Genisto anglicae-Callunetum danthonietosum</i>	goed	
4030	20AA02	<i>Vaccinio-Callunetum</i>	goed	2
4030	20RG01	<i>RG Cytisus scoparius-[Calluno- Ulicetea/Nardetea]</i>	goed	2

Relatief belang in Europa: groot

Het habitatype komt wijd verspreid voor langs de Atlantische kusten van Europa (atlantisch en subatlantisch). Anders dan habitatype H2310 is de 'droge Europese heide' niet beperkt tot het laagland, maar strekt het zich ook uit tot het heuvelland en de montane delen van middelgebergten. Nederland heeft een behoorlijke verantwoordelijkheid voor het behoud van dit habitatype. Daarbij speelt mee dat de oppervlakte van het habitatype lokaal groot is in ons land. Bovendien is de aanwezigheid van stuwwallen, die in ons land voor een groot deel de ondergrond vormen voor dit habitatype, een in Europees opzicht bijzonder fenomeen.

3. Kwaliteit

Kenmerken van een goede structuur en functie:

- Dominantie van dwergstruiken (> 25%);
- Gevarieerde vegetatiestructuur;
- Aanwezigheid van hoge, oude heidestruiken;
- Lage bedekking van grassen (< 25%) en struweel (< 10%);
- Aaneengesloten oppervlakte van het type minimaal 0,5 ha;
- Ligging in het heidelandschap³².

4. Bijdrage van gebieden

Verspreiding binnen Nederland: In ons land komt het habitatype verspreid voor op de pleistocene zandgronden. Het zwaartepunt ligt op de stuwwallen (Utrechtse Heuvelrug, Veluwe, Salland, Twente) en op de grindterrassen in het oostelijke Maasdal.

³² Hieronder wordt een mozaïek verstaan met andere typen droge heiden (habitattypen H2320), stuifzanden (H2330), natte heiden (H4010), hoogveen- en heidevennen (H3110, H3130, H3160, H7150), Jeneverbesstruwelen (H5130) en loofbos (o.a. H9190). Van bijzondere betekenis op landschapsschaal zijn de overgangen naar beekdalen en hoogvenen.

Verspreidingskaart droge heiden

Huidig voorkomen en Natura 2000: Gebieden met een grote oppervlakte aan droge heiden zijn onder meer de Veluwe (57), Sallandse Heuvelrug (42), Borkeld (44), Havelte-Oost (29) en Meinweg (149). De Brunssummerheide (155) is het enige voorbeeld in ons land waar het habitattype wordt aangetroffen op zogenaamd zilverzand, een mariene afzetting uit het Mioceen. Daarnaast is er nog een groot aantal gebieden waar dit habitattype is aangewezen. Buiten het Natura 2000 netwerk herbergt de Utrechtse Heuvelrug (met name het Gooi) een aanzienlijk oppervlakte van dit habitattype.

H4030 droge heiden: *relatieve bijdrage van Natura 2000 gebieden*

Natura 2000 gebied	Huidige rel. bijdrage (1)	Potentiele rel. bijdrage (2)	Argumentatie (1) of (2)
Borkeld	++	++	(1) bijzondere kwaliteit
Brunssummerheide	++	++	(1) bijzondere kwaliteit
Havelte-Oost	++	++	(1) bijzondere kwaliteit
Sallandse Heuvelrug	++	++	(1) Opp. >15% én bijzondere kwaliteit
Veluwe	++	++	(1) Opp. >15% én bijzondere kwaliteit
Springendal & Dal van de Mosbeek	+	++	(1) Opp. 2-15% (2) opp. breidt uit naar >15%
Aamsveen	+	+	(1) Opp. < 2% goede kwaliteit
Bargerveen	+	+	(1) Opp. 2-15%
Bergvennen & Brecklenkampse Veld	+	+	(1) Opp. 2-15%
Dinkelland	+	+	(1) Opp. 2-15%
Drentse Aa gebied	+	+	(1) Opp. 2-15%
Dwingelderveld	+	+	(1) Opp. < 2% goede kwaliteit
Fochteloërveen	+	+	(1) Opp. < 2% goede kwaliteit
Groot Zandbrink	+	+	(1) Opp. 2-15%
Kampina & Oisterwijkse Vennen	+	+	(1) Opp. 2-15%
Kempensland-West	+	+	(1) Opp. 2-15%
Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux	+	+	(1) Opp. < 2% goede kwaliteit
Lonnekermeer	+	+	(1) Opp. 2-15%
Meinweg	+	+	(1) Opp. 2-15%
Regte Heide & Riels Laag	+	+	(1) Opp. 2-15%
Stelkampsveld	+	+	(1) Opp. < 2% goede kwaliteit

Natura 2000 gebied	Huidige rel. bijdrage (1)	Potentiele rel. bijdrage (2)	Argumentatie (1) of (2)
Vecht en Beneden-Reggegebied	+	+	(1) Opp. < 2% goede kwaliteit
Wijnjeterper Schar	+	+	(1) Opp. < 2% goede kwaliteit
Witterveld	+	+	(1) Opp. < 2% goede kwaliteit
Lemselermaten	-	+	(1) Opp. < 2% matige kwaliteit (2) van matige naar goede kwaliteit
Wierdense Veld	-	+	(1) Opp. < 2% matige kwaliteit (2) van matige naar goede kwaliteit
Teeselinkven	-	-	(1) Opp. < 2% matige kwaliteit
Witte Veen	-	-	(1) Opp. < 2% matige kwaliteit

5. Beoordeling landelijke staat van instandhouding

Trends: De oppervlakte aan droge heide in ons land enorm afgenomen tussen circa 1850 en 1950 door ontginningen en beplanting met naaldbos. Sindsdien is vooral de kwaliteit sterk aangetast door vermessing, verzuring op inadequaat beheer. Zie verder de beschrijving van trends bij habitatype H2310

Recente ontwikkelingen: In de periode 1994-2004 is een verbetering opgetreden in de luchtkwaliteit en in de vorm van het herstelbeheer dat is toegepast. Vooral om meer rekening te houden met de fauna is het plagbeheer op veel plaatsen kleinschaliger geworden. Bovendien is men plaatselijk tijdens of na het afplaggen aanvullende soortgerichte maatregelen gaan toepassen.

Beoordelingsaspect natuurlijk verspreidingsgebied: gunstig
Sinds 1950 is het verspreidingspatroon min of meer stabiel.

Beoordelingsaspect oppervlakte: matig ongunstig
Sinds 1950 is de oppervlakte van de droge heide niet meer wezenlijk verkleind door ontginning en beplanting. Sinds die tijd is de oppervlakte aan soortenrijke heide echter verder teruggelopen door vergrassing en verbossing en grootschalige verjonging. Veel terreinen zijn (door versnippering) zo klein geworden dat de kenmerkende diersoorten zich niet of nauwelijks meer staande kunnen houden.

Beoordelingsaspect kwaliteit: zeer ongunstig

1. Typische soorten: De soortenrijkdom van de droge heiden is sinds 1950 sterk achteruitgegaan. Behalve enkele typische plantensoorten staan ook diverse vogels, reptielen, amfibieën en vlinders van het heidelandschap onder druk.

2. Structuur en functie: De luchtkwaliteit is in de laatste jaren sterk verbeterd. Toch vermindert de kwaliteit van het habitatype nog steeds door een te hoge stikstofbelasting vanuit de lucht. Er zijn heidegebieden waar niet aan de ecologische vereisten voor behoud in een goede staat wordt voldaan. In die gebieden is het beheer te eenvormig zodat het leidt tot soortenarme en structuurarme heide. Of het beheer is er ontoereikend zodat verbossing plaatsvindt. In kleine heideterreinen weten diverse kenmerkende diersoorten zich niet of nauwelijks staande te houden.

Beoordelingsaspect toekomstperspectief: matig ongunstig

De geleidelijke vermindering van de zure en vermestende neerslag biedt perspectieven voor duurzaam herstel. De achtergrondbelasting ligt echter nog boven de norm.

Definitie gunstige staat van instandhouding: Voor een gunstige staat van instandhouding is vereist dat het habitatype in alle hogere zandgronden verspreid over Nederland voorkomt. Daarbij hoort soortenrijke en structuurrijke droge heide een totale oppervlakte te hebben van meer dan 2.000 ha. Tenminste tien gebieden dienen een min of meer aaneengesloten oppervlakte van minimaal 200 ha droge heiden met struikheibegroeiingen te herbergen.

Oordeel: zeer ongunstig

Aspect	1994	2004
Verspreiding	gunstig	gunstig
Oppervlakte	matig ongunstig	matig ongunstig
Kwaliteit	zeer ongunstig	zeer ongunstig
Toekomst perspectief	zeer ongunstig	matig ongunstig
Beoordeling Svl	zeer ongunstig	zeer ongunstig

6. Bronnen

- Cals, M.J.R. & J.G.M. Roelofs (1990). Prae-advies effectgerichte maatregelen tegen verzuring en eutrofiering in matig mineraalrijke heide- en schraallanden. K.U. Nijmegen, Nijmegen.
- Smidt, J.T. de 1995. The imminent destruction of Northwest European heaths due to atmospheric nitrogen deposition. In: D.B.A. Thompson e.a. (red.), Heaths and moorland: Cultural landscapes: 34-45. Scottish Natural Heritage, Edinburgh.
- Stuijtzand, S., C. van Turnhout & H. Esselink (2004). Gevolgen van verzuring, vermesting en verdroging en invloed van herstelbeheer op heidefauna. Basisdocument. OBN-rapport, Expertisecentrum LNV, Ede.
- Wamelink, G.W.W., H.F. van Dobben, E.P.A.G. Schouwenberg & J.P. Mol-Dijkstra (2002). Haalbaarheid van natuurdoeltypen in arme bossen en droge heide op de hogere zandgronden: een modelstudie. Alterra-rapport 562. Alterra, Wageningen.